

Publieke financiën

Verklarende begrippenlijst

Module 1: Welvaartscreatie en -herverdeling

Normatieve economen: *Spitsen zich toe op de gevolgen van overheidsoptreden op de welvaart en op de verdeling ervan*

Public choice economen: *Gaan uit van een model waarbij de politici voornamelijk handelen om hun herverkiezing veilig te stellen en de ambtenaren een zo groot mogelijk departement/budget nastreven.*

Welvaart: *Welvaart is een abstract gegeven maar wordt doorgaans gemeten aan de hand van de economische groei. Het BBP doet traditioneel dienst als graadmeter. Maar meer en meer gaan er stemmen op om met andere concepten te gaan werken zoals het bruto binnenlands geluk of welbevinden. Het BBP houdt voornamelijk rekening met de materiele welstand, maar calculeert veel te weinig de negatieve externe effecten van ec. Groei.*

Bruto Binnenlands Product: *waarde van alle goederen en diensten die in België geproduceerd worden gedurende 1 jaar.*

Pareto-frontier: *de pareto-frontier of de nutsmogelijkhedencurve geeft alle mogelijke combinaties of verdelingen van het nut van beide inwoners weer die dezelfde totale welvaart opleveren. Alle punten op de frontier vertegenwoordigen een toestand waarin er geen verbetering van de welvaart voor een van beide meer mogelijk is zonder het nut van de andere inwoner te verminderen.*

Pareto efficiëntie: *die toestand waarbij de welvaart van een 1 individu niet meer kan toenemen zonder die van een ander te verminderen. (= maximale welvaart).*

Het 1ste welvaartstheorema: Universele perfecte concurrentie leidt onder bepaalde voorwaarden tot Pareto-efficiëntie:

- Geen enkele speler kan invloed uitoefenen op de marktprijs
- Er is volledig vrije toetreding
- Op lange termijn is de winst = 0
- Alle spelers hebben perfecte informatie

Het 1ste welvaartstheorema stelt dat de maximale welvaart van zelf tot stand komt, zolang de marktcondities maar voldoen aan een toestand van perfecte concurrentie (veel vragers, veel aanbieders, volledige informatie, geen impact op de prijs van individuele aanbieders). Het spel van vraag en aanbod op de markt van goederen en diensten en op de markt van de productiefactoren (arbeid en kapitaal) zorgt ervoor dat er zo efficiënt geproduceerd wordt, dat alle goederen daar terecht komen waar ze het meeste nut opleveren en dat de prijzen het aanbod en de vraag sturen.

Het 1ste WVT wordt maw gekenmerkt door een sterk vertrouwen in de marktwerking en in de kracht van nutsmaximaliserende consumenten en winstmaximaliserende producenten.

Marktfalen: Omstandigheden waarin de markt niet werkt zoals verwacht, door:

- Informatie asymmetrie= de spelers op de markt zijn niet perfect geïnformeerd
- Ontbrekende markt = het ontbreken van een aanbod en markt doordat de activiteit niet rendabel is of economisch te veel risico's met zich meebrengt
- Adverse selection = er is geen aanbieder omdat die niet in staat is om de goede risico's van de slechte te onderscheiden en daardoor een slechte portfolio zal samenstellen inzake risico's en premies)
- **Monopolistische markten:** in een niet perfect concurrentiële markten is er sprake van prijsbeïnvloeding, wat resulteert in allocatieve inefficiëntie: het aanbod wordt kunstmatig laag gehouden om zo de prijs te kunnen laten toenemen (bvb. dit verklaart de lange traditie van interventies van de overheid in de nutssectoren, zie regulatoren CREG, VREG).
- **Altruïsme:** de theorie gaat uit van individuele nutsmaximalisatie; sommige agenten zullen daarentegen een altruïstische ingesteldheid hebben en in plaats van het eigen nut ook dat van andere mensen willen verhogen; de modellen houden hier geen rekening mee (cfr. sociale zekerheid, ontwikkelingshulp)
- **Externe effecten:** de prijs dekt niet altijd alle kosten en vergoedingen voor de productiefactoren; soms gaat de productie gepaard met externe effecten waarvoor de consument niet betaalt (bvb. Industrie die PAK's en MAK's uitstoot die schadelijk zijn voor de gezondheid, die gezondheidskosten met zich brengen bij omwonenden die noch door de producent, noch door de consument gedragen worden; de overheid treedt op via emissierechten of via regulering om deze negatieve externe effecten te beperken; idem dito wat de externaliteiten aan autogebruik betreft; zie later rekeningrijden)
- **Merit/demerit goods:** de consument is niet steeds rationeel en consumeert goederen die hem meer kwaad dan goed doen (bvb. roken: de overheid verbiedt roken in restaurants en cafés vanuit een paternalistische houding ten aanzien van individuen die blijkbaar niet goed beseffen wat roken aanricht). In dat geval is er sprake van demerit goods. Maar de overheid is ook actief om merit goods zoals onderwijs of onderzoek of preventieve griepvaccinatie te promoten en subsidiëren.
- **Publieke goederen:** deze worden gekenmerkt door *niet-rivaliteit* (het goed verdwijnt niet na consumptie: bvb. straatverlichting) en door *niet-uitsluitbaarheid* (je kan niet overal in het land verhinderen dat 's avonds van de straatverlichting genoten wordt, maar je kan tegelijkertijd er ook niet voor zorgen dat elke individuele consumptie van straatverlichting ook vergoed wordt door diegene die ervan genoot). In de feiten onderscheiden we tevens *quasi-publieke goederen*: zij voldoen enkel aan een van de 2 criteria die worden gehanteerd om publieke goederen te definiëren.
 - o *Common pool*: visvangst op volle zee is een voorbeeld van een common pool good omwille van het feit dat de oceaan aan niemand toegewezen is; je kan dus niemand uitsluiten van deze activiteit, als je dat wel zou willen doen dan impliceert dit vrij grote controlekosten;

anderzijds is er wel rivaliteit: wat gevangen wordt door schip A is niet meer beschikbaar voor schip B.

- *Club good*: Het bijwonen van een concert in de Vooruit is een club good: je kan mensen uitsluiten via de ticketverkoop. Anderzijds: eens iedereen binnen is, is het niet zo dat het beluisteren van het concert door 1 aanwezige, het beluisteren van het concert door een andere uitsluit. Er is dus geen rivaliteit.

Het 2de welvaartstheorema: *Door vooraf de persoonlijke rijkdom gepast te herverdelen, kan elke Pareto-efficiënte uitkomst via universele, perfecte competitie bereikt worden*

Welvaartstheorema's de markt zorgt voor welvaartscreatie, de overheid zorgt voor welvaartsverdeling

Distortionaire effecten van fiscaliteit *Door belastingen daalt het beschikbare inkomen en kunnen gezinnen minder consumeren en/of sparen (= deadweight losses)*

Deadweight losses *het financieel draagvermogen van gezinnen vermindert doordat zij belastingen moeten betalen.*

Oswald effect Hoe hoger het percentage eigenaars van een land, hoe hoger het werkloosheidspercentage door het lock-in effect. Dit is een voorbeeld van een negatief effect van belastingen (registratierechten)

Lock-in effect eens je een woning gekocht heb en je wil verhuizen omdat er elders meer jobs zijn, zal je hier van afzien omdat je bij de nieuwe aankoop opnieuw registratierechten moet betalen.

Welvaartsverdeling

Belastbaar inkomen: het bruto inkomen vermeerderd met inkomsten uit beleggingen, secundaire inkomens en andere transferten minus de bijdragen voor sociale zekerheid.

Het beschikbaar inkomen: het verschil tussen het belastbaar inkomen en de directe belastingen (personenbelasting).

Primaire inkomensverdeling: de spreiding van de inkomens die voortvloeien uit arbeid en kapitaal

Secundaire inkomensverdeling: de herverdeling van de inkomens door tussenkomst van de overheid via de sociale uitkeringen, via openbare goederen en diensten, via specifieke regulering via belasting en parafiscaliteit.

Parafiscaliteit: sociale bijdragen betaald door werkgevers en werknemers

Gemiddelde inkomens: wordt sterk beïnvloedt door extreme waarden in de verdeling en is daarom geen al te beste maatstaf voor vergelijking

De mediaan: dit is de middelste waarde in de inkomensverdeling en is niet gevoelig voor extremen maar zegt niet veel over de totale distributie.

Standaarddeviatie

Scheefheid:

Rechtsscheef: Inkomensgrafieken vertonen doorgaans een duidelijke rechts staart. Dit wijst op een concentratie van de inkomens in de lagere inkomenscohorten. Of nog, de inkomens zijn duidelijk niet symmetrisch gespreid rond het gemiddelde. Het gemiddelde is dus groter dan de mediaan.

Decielen: een deciel is een groep die precies 10% van de bevolking bevat. Percentiel : 1%, kwintiel: 20%, kwartiel: 25%. De waarden in een deciel worden gerangschikt van het laagste inkomen naar het hoogste inkomen. De inkomensgrenzen van de decielen hangen dus af van wat het inkomen van de 10de persoon is. Het eerste deciel van een land bevat dus de armste 10% van de bevolking.

De Lorenzcurve: de Lorenzcurve zet op de horizontale as de cumulatieve aandelen van de bevolking uit, tegenover de cumulatieve aandelen van de inkomens op de verticale as. Op de diagonaal is er sprake van perfecte gelijkheid. Curves onder de diagonaal geven ongelijke inkomensverdelingen aan. De grootste inkomensongelijkheid doet zich voor als de Lorenzcurve volledig samenvalt met de onderste en de meeste rechtste as van de grafiekbbox. Meerdere Lorenzcurven met elkaar vergelijken ifv (on)gelijkheid is slechts mogelijk voor zover de curven van de landen elkaar niet snijden. In dat geval is het beter beroep te doen op de gini-coëfficiënt.

Gini-coëfficiënt is een numerieke maatstaf die nauw samenhangt met de lorenz-curve. Het kengetal komt overeen met de oppervlakte tussen de Lorenzcurve en de deellijn / totale oppervlakte onder de deellijn). De waarde varieert tussen 0 (= totale gelijkheid) en 1 (=totale ongelijkheid). Hoe hoger de gini-coëfficiënt, hoe hoger de ongelijkheid.

Nadeel: Een hogere gini-coëfficiënt die staat voor een hogere ongelijkheid, zegt niets over de voordeligheid voor de armste decielen.

Percentielratio (P90/P10): De verhouding tussen de bovengrenzen van het negentigste en tiende percentiel.

De “one percenters”: dit zijn de uiterste percentielen in de inkomensdistributie of de 1% rijksten en 1% armsten van een bevolking.

Reynolds-Smolensky index = R = Redistribution: of de mate van herverdeling is het verschil tussen de Gini-coëfficiënten voor (Gb) en na belastingen (Ga)

Progressiviteit: progressiviteit is de mate waarin de belasting afwijkt van een proportionele belasting (= belasting die voor iedereen een gelijke last met zich brengt) die dezelfde opbrengst zou genereren. Progressieve belastingen kennen marginale tarieven die stijgen met een stijgende grondslag. Verder geldt dat het aandeel van de belastingen betaald door de laagste inkomens, beperkt is dan hun aandeel in de totale inkomensmassa.

De Kakwani-index (= de progressiviteitsindex): De Kakwani-index of progressiviteitsindex meet de progressiviteit. Het is het verschil tussen de Ginicoëfficiënt van de verdeling van de belastingen (C) en de Ginicoëfficiënt van de inkomensverdeling vóór de belastingen (Gb).

Lokale aanvullende belasting: Dit is een percentage dat de gemeenten kunnen heffen op de door de federale overheid geïnde belastingen

Efficiency en equity: naarmate de inkomstenbelasting progressiever wordt, zal de herverdeling toenemen, maar dit gaat ten koste van efficiëntie van het systeem.

Module 2: Fiscal federalism

Maatstaven

Fiscal federalism: dit gaat over de transfer van fiscale bevoegdheden naar lagere overheidsniveau's

Tax sharing arrangements dit zijn de ontvangsten van de opcentiemen onroerende voorheffing van de gemeenten, provincies en de gewesten (= gedeelde fiscale inkomsten)

T_{sg} De belastingsontvangsten van een suboverheid (Tax subgovernance)

E_{sg} de Uitgaven van een suboverheid (expenditures subgovernance)

De verticale kloof: het verschil tussen de autonomie mbt de uitgaven en deze mbt de fiscale ontvangsten. Het beperkt de verticale kloof, hoe meer lagere overheden de eigen uitgaven kunnen financieren door zelf belastingen op te leggen. De verticale kloof is in die zin ook een indicator van legitimiteit. Lagere overheden die de uitgaven, door eigen belastingen moeten financieren moeten daaromtrent duidelijke keuzes maken ten opzichte van hun kiezers. Wie geen 'belastingprijs' aan zijn kiezers vraagt zijn minder geresponsabiliseerd.

Taxing powers: dit zijn de reële belastingsbevoegdheden door volgende elementen van autonomie:

- beslissingsmacht over de grondslag
- beslissingsmacht over de tarieven
- beslissingsmacht over de fiscale uitgaven (= belastingaftrekken, -vrijstellingen, -verminderingen en -kredieten)

Belastingaftrekken betreffen bedragen die belastbare grondslag verminderen (bvb. pensioensparen in de personenbelasting en vroeger de woonbonus)

Belastingvrijstellingen resulteren in het schrappen van de belasting voor de bepaalde doelgroepen

Belastingverminderingen zijn kortingen op de finaliteit te betalen belasting (bvb. elektrische voertuigen in de PB)

Belastingkredieten vormen een modaliteit die er voor zorgt dat inwoners die door hun laag inkomen geen belastingen moeten betalen ook van fiscale voordelen kunnen genieten (bvb. gepensioneerden met minimumpensioen). Concreet wordt de tegenwaarde van het fiscaal voordeel teruggestort in dergelijke gevallen.

Race-to-the-bottom: Dit is de term die wordt gegeven aan de potentiële gevolgen van belastingconcurrentie. Wanneer de gewesten zelf het tarief zouden kunnen bepalen van de huidige federale vennootschapsbelasting, zou elk gewest trachten met lage tarieven zoveel mogelijk vestigingen aan te trekken. Daardoor delocaliseren ondernemingen van high tax regions naar low tax

regions, los van de kenmerken van de arbeids- en kapitaalmarkt in die regio's die in een goed functionerende economie sturend zouden moeten werken. Als de reactie daarop van de andere gewesten zou zijn om ook hun tarief te verlagen ontstaat een neerwaartse spiraal die op termijn de inkomsten uit deze belastingen structureel zou aantasten wat zou leiden tot tekorten op de rekening.

De mobiliteit van de belasting: de mate waarin de grondslag (bvb. grond, voertuig) van een belasting gemakkelijk uit de beslastig heffende regio kan verwijderd worden.

Surcharge taxes: samengevoegde en gedeelde belastingen zijn surcharge taxes. Samengevoegde belasting komt aan de Gewesten toe, gedeelde belastingen aan de gemeenschappen.

Horizontal, equalising grants vereveningssysteem om de verschillen in fiscale capaciteit of draagkracht te nivelleren (bv. Gemeentefonds).

Vertical equalisation Lokale besturen zijn vaak de uitvoerder van vele beleidsinitiatieven van de Vlaamse Overheid. In ruil worden ze hiervoor betaald via specifieke subsidies.

Spending externality: het uitgavenbeleid van een gemeente heeft een impact op de inwoners van andere gemeente (bvb. wegennet)

Tax externality: het belastingbeleid van een bestuur heeft een invloed op de inkomsten van de omliggende besturen.

Allocatieve inefficiëntie: de belastingprijs weerspiegelt niet de baten van de lokale belastingbetaler.

Earmarked grants: bestemde of specifieke dotaties; de ontvangende overheid moet deze aanwenden voor bepaalde bestedingen

Non-earmarked grants: kunnen gebruikt worden naar eigen voorkeur door de ontvangende overheid. (bvb. BTW en personenbelasting)

Matching en non-matching grants onderscheiden zich obv het feit dat in het eerste geval ook zelf een fractie van de kosten die worden betaald via de dotatie bijpast. Dergelijke voorwaardelijke dotaties stimuleren daardoor de efficiënte aanwending van de middelen en zijn vaak begrensd qua bedrag.

Capital en current grants: de eerste zijn bestemd voor investeringsuitgaven, de tweede voor lopende uitgaven

Flypapereffecten = een dotatie resulteert eerder in verhoogde uitgaven van het lokale niveau dan een stijging van de lokale inkomsten. Geld blijft waar het terecht komt.

Case België

De Bijzondere Financieringswet: de BFW regelt in de feiten de transfers van middelen tussen de federale staat en de gewesten en gemeenschappen. Naast de dotaties van de personenbelasting voor de gewesten en de BTW en personenbelasting voor de gemeenschappen, voorziet ze ook wat de taxing powers zijn van de subnationale besturen.

Het principe van de '**juste retour**': of het billijkheidsprincipe verwijst naar het feit dat de gewesten die meer personenbelasting genereren ook een groter aandeel uit de ontvangsten krijgen.

Solidariteitsmechanisme: een vereveningsmechanisme dat ervoor zorgt dat een regio met een lagere fiscale capaciteit van de federale overheid een extra toelage ontvangt om toch haar beleid te kunnen realiseren.

Basisdotatie uit de personenbelasting: een enveloppe afgestemd op de uitgaven van de gewesten en die correspondeert met de overgedragen bevoegdheden. De basisdotatie is gekoppeld aan de economische groei en inflatie. De verdeling gebeurt obv de juiste retour.

Nationale solidariteitsbijdrage: het principe dat gewesten met een te lage fiscale draagkracht hebben recht op een vereveningsdotatie vanwege de federale overheid. In concreto wordt de opbrengst van de personenbelasting in een gewest vergeleken met de gemiddelde opbrengst in het Rijk. Valt een gewest onder dit rijksgemiddelde dan komt het in aanmerking voor deze tussenkomst. Het betreft hier dan een vast bedrag per inwoner dat over de tijd wel aangepast wordt voor de inflatie.

Negatieve term: dit is een soort omgekeerde verticale vereveningsstroom dat ervoor zorgt dat de federale overheid niet zou verarmen

De Bijzondere Financieringswet en 6de staatshervorming

De onderfinanciering van Brussel: Bxl kampt sinds '90 met een afkalvende fiscale draagkracht. De PB brengt per capita steeds minder op in dit gewest, waardoor het steeds sterk afwijkt van het Rijksgemiddelde en daardoor steeds sterkere federale tussenkomsten nodig heeft via de solidariteitsbijdrage. Dit is te verklaren door de zeer specifieke bevolkingsmix, het woonplaatsprincipe, de dode hand.

Woonplaatsprincipe: de personenbelasting wordt verdeeld obv de woonplaats en niet obv de werkplaats.

De dode hand: het mislopen van allerei eigen belastingsinkomsten in Brussel door de vrijstellingen die internationale gebouwen (bvb. ambassades) en overheidsgebouwen genieten.

Oversijpelingeffecten: of horizontale externaliteiten: als centrumstad bij uitstek moet Brussel voorzien in een aantal infrastructuurkosten. Brussel staat in voor de financiering ervan maar het zijn voornamelijk niet-inwoners die er gebruik van maken.

Solidariteitsval of development trap: dit verwijst naar het feit dat het mechanisme van de solidariteitsbijdrage regio's die een slechtere economische groei kennen dan de overige regio's en daardoor minder fiscale middelen genereren, er geen baat bij hebben hierin verandering te brengen. Als bxl inspanningen doet om de participatiegraad van de inwoners te verhogen, dan stijgt hun aandeel in de basisdotatie PB, maar de door hun genoten solidariteitstussenkomst zal sterker afnemen. Of nog: naarmate BHG groeit neemt solidariteitsbijdrage sterk af en dit wordt slechts ten dele gecompenseerd door stijging van de basisdotatie; de BFW motiveert BHG dus niet om participatiegraad te verhogen.

Revenu sharing: in dit systeem wordt een dotatie vervangen door een vast % van de PB ontvangsten uit de regio. Het aandeel van een gewest wordt daardoor onafhankelijk van de evolutie van de andere gewesten, maar des te meer bepaald door de evolutie van de eigen PB-ontvangsten. Het is duidelijk dat dit een extra vorm van responsabilisering inbouwt in het systeem.

Vertical imbalance: het onevenwicht dat ontstaat tussen de federale staat en subnationale staten doordat de federale middelen steeds meer middelen afstaat aan de regio's en daardoor haar eigen uitgaven tgv grote uitdagingen (cf. de vergrijzing) niet meer kan financieren.

Belastingselasticiteit: geeft de procentuele verandering weer van de fiscale ontvangsten bij een verandering van de economische groei van 1%. Dwz als de belastingselasticiteit van de PB 1,2 bedraagt dan impliceert een stijging van de economische groei met 1% een grotere stijging van de belastingontvangsten (1,2%).

Elasticiteitsbonus: Het restant van de meeropbrengsten tgv een economische groei dat na dotatie ten goede komt aan de federale staat! (VOORWERP VAN ONDERHANDELING!!)

Fiscale autonomie: verwijst naar de mogelijkheid van de regio's om hun taxing powers optimaal te benutten, dwz in functie van de bevolkingsnaden en de eigen beleidsnaden.

Verticale externaliteiten: de inkomsten van de verschillende niveaus zijn interdependent, bijvoorbeeld: als de federale overheid beslist om een vrijstelling te geven op de personenbelastingen verminderen de federale belastingontvangsten en bijgevolg ook de grondslag voor de AVP van de gemeenten.

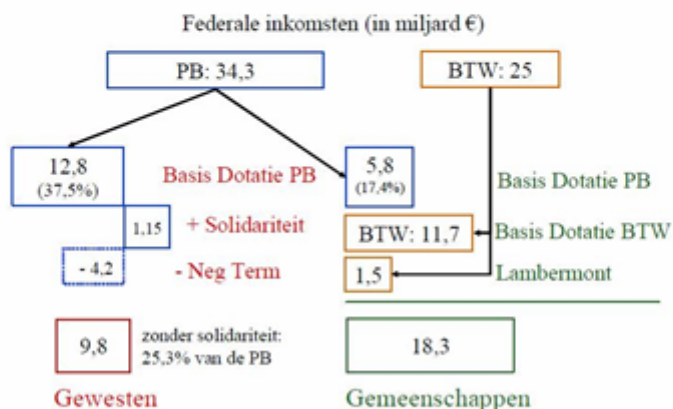
Responsabilisering: In het beste geval komt responsabilisering erop neer dat men regionale overheden verantwoordelijk houdt voor de gevolgen van hun beleid. Als de regionale overheid zelf de gevolgen voelt van goed beleid, bijvoorbeeld in de vorm van meer eigen inkomsten, dan zal ze wellicht ook meer geneigd zijn om een goed beleid te voeren. (!!! is niet hetzelfde als fiscale autonomie !!!)

Fiscale capaciteit: de regionale opbrengst van de personenbelasting, als maatstaf van goed beleid. (begrip uit de BSF van 1989)

Consumptiefederalisme: kritiek op het tekort aan responsabiliserende elementen in de BSF gebaseerd op de overtuiging dat het systeem van dotaties van de federale overheid aan de Vlaamse overheid leidt tot het zogenaamde verspilzuchtige consumptiefederalisme.

Les 5a: fiscal federalism: de case België

FIGUUR 1: DOTATIES VAN HET FEDERALE NAAR HET REGIONALE NIVEAU, IN MILJARDEN € VOOR 2010

1

Module 3: Optimale belastingssystemen

Distributional outcomes = de herverdelende impact van belastingen

Verticale rechtvaardigheid = belastingen naar draagkracht, verschillen verschillend belastingen, sterkste schouders dragen zwaarste lasten. Bvb. hogere inkomens aan hogere marginale tarieven onderwerpen.

Een vlaktaks = een inkomenstaks aan een unieke belastingvoet. Is progressief op voorwaarde dat er een belastingvrij deel is toegekend.

Tax burden = belastingslast:

- vs. afwenteling
- vs. ontwijking/ontduiking

Legal incident = diegene die de aanslag ontvangt

Economic incident = wie betaalt de belasting echt?

Shadoweconomy: het zwart circuit.

Reciprocity argument:

Deadweight loss: de sociale kost van een tax, dwz. belastingen heffen heeft tot gevolg dat de belastingplichtige zijn koopkracht vermindert.

Distorties: belastingen zorgen voor wijzigingen in het gedrag van de belastingplichtige die mogelijk niet stroken met zijn persoonlijk nut ; belastingen zijn dus niet-neutraal (bvb. belastingplichtigen consumeren meer dan op basis van behoeften nodig is, omdat dit fiscaal aftrekbaar is)

Notionele interestaftrek: houdt in dat vennootschappen een fictieve rente kunnen aftrekken van hun winst en is in het leven geroepen om vanaf 2006 de fiscale discriminatie tussen de financiering met vreemd vermogen en de financiering met eigen vermogen weg te werken. De financiering met vreemd vermogen werd fiscaal gezien aantrekkelijk bevonden omdat de betaalde interesten in vermindering van het fiscaal resultaat konden gebracht worden.

Neutraliteit van een belasting: een neutrale belasting behandelt vergelijkbaar gedrag of activiteiten op vergelijkbare wijzen. Neutrale belastingen minimaliseren maw distorties.

Lump sum belasting: betekent dat de overheid een belasting heft die voor iedereen even hoog is (bvb. gemeentelijke gezinsbelasting).

Salliance: belastingbetalers vooral voort op eenvoudige informatie; zie reacties op mogelijke reductie woonbonus

Module 5: De begrotingssaldi

Fiscal cliff

Begroting: jaarlijkse raming van de ontvangsten en uitgaven van de overheden + instrument van budgettaire politiek + centraal instrument van stabilisatiebeleid

Stabilisatiebeleid: ondersteunen van een gestage economische groei en vermijden van grote conjuncturele afwijkingen

Solvabiliteit: de mate waarin het land in staat is haar schulden terug te betalen

Budgettaire politiek= manipulatie van de overheidsinkomsten en –uitgaven gericht op:

- Trendmatige stijging van het BBP
- Volledige tewerkstelling
- Inflatiebeheersing
- Rechtvaardige verdeling van de inkomens en vermogens
- Beheersen van de betalingsbalanstekorten

Fiscal fatigue:

Afhankelijkheidsratio: de verhouding van de groep 65+ tov de groep inwoners op arbeidsleeftijd.

Houdbaarheid: een situatie waarbij de overheid bij een nagenoeg constant ontvangstenniveau de demografische druk op een deel van haar uitgaven kan opvangen zonder dat het aandeel van de andere primaire uitgaven in het BBP in de verdrinking komt en zonder dat het realiseren van een aantal normen op het niveau van de overheidsfinanciën in gevaar komt

Structureel saldo: saldo dat alle eenmalige meevallers (conjunctuur + eenmalige maatregelen) weert

Conjunctuur = de afwijking van de economische groei tov de verwachte groei (=natuurlijk groeipad, potentiële of verwachte groei)

Output gap: de afwijking tussen de normale economische groei en de werkelijke economische groei

Primair saldo: houdt geen rekening met de interestlast. Doorgaans zijn ze daardoor groter dan de financieringssaldi, die dat wel doen. In een land zonder schuld is het primair saldo en het algemeen saldo

Financieringssaldo: het verschil tussen het primair saldo en het algemeen saldo.
Conjunctuurcomponent van de ontvangsten en uitgaven:

Het nominaal saldo (headline surplusses/deficits) : geeft aan of er ruimte is voor nieuw beleid dan wel of men moet lenen/sparen.

Conjunctuurgezuiverde saldi (of het cyclisch gecorrigeerd saldo of het structurele saldo): het overheidssaldo uitgezuiverd voor conjunctuurinvloeden. Hoewel er verschillende methodes gebruikt worden voor het berekenen van het conjunctuur gezuiverde begrotingssaldo kan men in alle methode twee stappen onderscheiden. Ten eerste wordt de werkelijke macro-economische toestand vergeleken met een toestand die als neutraal wordt beschouwd. De positieve of negatieve afwijking wordt gekwantificeerd (output gap). Vervolgens wordt de vastgestelde afwijking op het overheidsbudget – de cyclische component van het begrotingssaldo – geraamd aan de hand van elasticiteiten. Het conjunctuurgezuiverde saldo is dan het waargenomen saldo verminderd met deze cyclische component. (wlb-uitgaven, directe en indirecten belastingen gezinnen/bedrijven, sociale bijdragen)

Hodrick-Prescott-filter: de Hodrick-Prescottfilter berekent een niet-lineaire trend, waarbij de trendwaarde kan worden beschreven als een gecentreerd en gewogen voortschrijdend gemiddelde van de opgetekende waarden: de aan die waarnemingen toegekende gewichten nemen af naarmate die eerste verder verwijderd zijn in de tijd.

Grondslag van een belasting = belastingsbasis of datgene waarop de belasting gevestigd is of berekend wordt.

Grondslagbepalende variabelen: de determinanten van de evolutie van de grondslag (bvb. of we veel inkomen geniet hangt af van hoeveel we werken en van de loonevolutie)

Trendlijn of het gewogen voortschrijdend gemiddelde: een voorspelling van wat we zouden verwachten in de toekomst op basis van de evolutie uit het verleden. Op basis van een trendlijn kan de momentane afwijkingen (conjunctuurschommelingen) worden bepaald.

Eenmalige uitgaven en ontvangsten:

Belastingelasticiteit: een cijfer dat de gevoeligheid samenvat van de belastingsontvangsten voor wijzigingen in de referentievariabele. Het is de verhouding van de procentuele verandering van de belastingontvangsten t.o.v. de procentuele verandering van de grondslagbepalende variabelen. Vb. een elasticiteit van 1,36 leert ons dat er bij een toename van 10% in de werkgelegenheid in de particuliere sector, de personenbelasting zal toenemen met 13,6%.

Conjunctuurcomponent van een referentievariabele: Per referentievariabele wordt de trend berekend. De afwijking van de referentievariabele op die trend is de conjunctuurcomponent voor die referentievariabele.

Conjunctuureffect in de begroting: de som van de conjuncturele componenten van de grondslagbepalende variabelen of referentievariabelen.

Austeriteitsbeleid: een streng besparingsbeleid

Automatische stabilisatoren : overheidsuitgaven en overheidsontvangsten kunnen de economie automatisch afremmen of stimuleren (bvb. progressieve belastingen , vervangingsinkomen, ...)

Discretionaire maatregelen: begrotingsmaatregelen die er specifiek op gericht zijn de verwachte bewegingen in de conjunctuur te counteren.

Procyclische effecten: effecten op de conjunctuur die versterkt worden door het begrotingsbeleid.

Countercyclical of anticyclisch beleid: begrotingsbeleid dat rekening houdt met de verwachte conjunctuur.

Twopack:

sixpack

begrotingspact:

procedure buitensporige tekorten:

SGP:

het preventieve luik:

de gouden regel: onder het systeem van de gouden of gulden regel van het begrotingsevenwicht is de doelstelling elk jaar een begroting in evenwicht af te sluiten. Deficits worden niet getolereerd. In een dergelijk balanced budget systeem is er geen ruimte voor stabilisatiebeleid. Dat is overigens overbodig aangezien de vrije markt zichzelf reguleert en op die manier voor maximale welvaart zorgt.

het Keynesiaans begrotingsbeleid: een beleid dat de begroting doelgericht anticyclisch inzet door aan deficit spending te doen in tijden van laagconjunctuur en een restrictief beleid voert in tijden van hoogconjunctuur.

het cyclisch begrotingsevenwicht: een begrotingsbeleid dat uitgaat van een begrotingsevenwicht over de globale conjunctuurencyclus, maar binnen deze cyclus een anticyclisch beleid voert. Dit systeem verzoent maw het keynesiaans beleid en het beleid van de gouden regel.

Intertemporele effecten: onverwachte effecten die een invloed hebben op de begroting maar niet voorzien waren bvb. vluchtelingencrisis.

Deficit bias: politieke moeilijkheid om tekorten te vermijden en de schuldgraad te verlagen in niet recessieve periodes door: (1) niet meenemen van intertemporele effecten, (2) politieke motieven en (3) Common pool

Supranationale begrotingscoördinatie: begrotingsnormering op supranationaal niveau ingegeven vanuit fenomeen van oversijpelingeffecten in een eengemaakte muntzone. De supranationale begrotingscoördinatie kent verschillende fasen: (1) Verdrag van Maastricht, (2) Stabiliteits- en groeipact (SGP), (3) herziening van SGP, (4) Sixpack, (5) Twopack, (6) Verdrag voor Groei, Stabiliteit en Governance (GSG)

Verdrag van Maastricht: begrotingstekort < 3% BBP en overheidsschuld < 60% BBP

begrotingsnormen: Of een begrotingsregel kan worden gedefinieerd als zijnde een permanente beperking op het begrotingsbeleid in de vorm van een synthetische indicator inzake begrotingsprestatie. Begrotingsregels leggen dan ook numerieke doelstellingen of limieten vast voor sleutelaggregaten van de overheidsfinanciën zoals het begrotingssaldo, de overheidsontvangsten en –uitgaven en het schuldpeil.

deficit spending: een beleid dat in tijden van laagconjunctuur begrotingsmaatregelen neemt die het deficit verder doet oplopen door belastingsverlagingen, extra investeringen en rentelasten verbanden aan de schuldfinanciering. (versus restrictief beleid in tijden van hoogconjunctuur)

houdbare overheidsfinanciën:

Module 6: Openbare schuld

Openbare schuld: uitstaand bedrag van alle door de verschillende overheden aangegane leningen

Brutoschuld: de financiële verplichtingen van alle overheidsniveau's aan gezinnen en bedrijven en banken in binnen en buitenland

Financiële activa: financiële verplichtingen van derden aan de overheid

Geconsolideerde brutoschuld: de manier waarop de EU de schuld berekend, cf. inclusief alle autonome overheidsbedrijven.

Schuldgraad: uitdrukking van de schuld in % BBP

Tax smoothing: schuldfinanciering als schokdemper voor economische terugval om levensstandaard van inwoners te garanderen zonder een belastingverhoging te moeten invoeren

Intergenerationele neutraliteit: het aangaan van schulden verhoogt het beschikbaar inkomen van de huidige generatie en vermindert het beschikbaar inkomen van de toekomstige generatie. In die zin spreekt men van intergenerationele neutraliteit als het rendement van de bestedingen hoger is dan de kosten van de schuld (rente).

Deficit bias: de afwijking van een optimaal budgettair beleid tgv het democratisch beslissingsproces (cf. public choice benadering)

Structureel overheidstekort: saldo als gevolg van politieke beslissingen na uitzuivering van de economische effecten.

Rentesnieuwbaleffect: rente betalen op rente

Wafelijzerpolitiek: een budgetteringsmethode in de Belgische politiek tot ongeveer 1988 voor het toewijzen van gelden voor grote projecten in de twee landsdelen, Vlaanderen en Wallonië. Om geen van beide groepen (de Walen en de Vlamingen) aan weerszijden van de taalgrens tekort te doen, werd het geld van de openbare werken in een 50-50-verhouding verdeeld. Als geld beschikbaar werd gesteld voor een Waals project, dan moest er evenveel geld uitgegeven worden aan een vergelijkbaar Vlaams project en andersom. Door deze politiek kreeg één van beide zijden van de taalgrens vaak meer dan daadwerkelijk noodzakelijk was. Daarom wordt de wafelijzerpolitiek door velen gezien als de oorzaak van de grote Belgische staatsschuld

Koekoekseffect: bestedingen voor maatschappelijke noden worden verdrongen door rentebetalingen

Crowding out (of het financieel verdringingseffect): interessante voorwaarden trekken het spaargeld van investeringen in private sector (aandelenmarkt) naar overheid (schuldfinanciering) → bvb. staatsbon Leterme??maw mensen investeren in staatsbons ipv aandelen op de beurs (vrije markt.)

Beleidsverdringingseffecten: de beleidsaandacht die nav schuldbeheersing meer uitgaat naar het budgettair aspect dan naar het maatschappelijk belang

Monetarisering schuld: ingreep van de ECB door meer geld in omloop te brengen (gevaar voor inflatie!)

Deviezen: vreemde valuta

(dis)agio: Disagio is het bedrag dat de koers van een aandeel lager is dan de nominale waarde van het aandeel. De nominale waarde is het bedrag dat op het aandeel staat aangegeven of de formele waarde van het aandeel. Deze term is verwant aan de term agio. Agio is een berekende winst. Zo is agio bij de verkoop van aandelen het prijsverschil tussen de nominale waarde (de waarde die vertegenwoordigd wordt), en de verhandelde waarde (de koers).

Lineaire obligaties: een overheidsobligatie die een particulier niet kan kopen bij uitgifte maar wel daarna op de secundaire markt. Lineaire obligaties zijn makkelijker verhandelbaar dan staatsbons (keuze looptijd van 3m tot 29jaar)

EXAMENVRAGEN

PUBLIEKE FINANCIËN

3 gevolgen van de staatshervorming in verband met personenbelasting

1. Grotere **discretionaire macht** op vlak van PB : van 2, 4MIA naar 10,7 MIA tgv de invoering van de regionale opcentiemen.
2. De **PB-dotatie** voor de huidige bevoegdheden wordt opgetrokken: 25% wordt overgeheveld.
3. Een gewest kan maar van de **solidariteitstussenkomp** genieten wanneer zijn aandeel in de PB beperkter is dan zijn inwonersaandeel en er is een aanpassing met de reële groei (dus geen interedependentie meer)

Hoe komt het dat een positieve begroting nu nog moeilijker is

- Door de kosten tgv de staatshervormingen
- Europese regels: semioverheidsbedrijven meerekenen
- Onverwachte gebeurtenissen

5 gevolgen van schuldcreatie

1. Rentelasten : hogere rentelasten leiden tot verhoging belastingdruk ofwel tot reductie van de noodzakelijke uitgaven of tot bijkomende schuldfinanciering (rentesnieuwbal, max 11,6% BBP in 1990) *(laatste jaren dalende rentelasten, ondanks stijging schuld, door daling rentevoet – Europees beleid om rente te laten zakken- het wordt goedkoper om te lenen... averechtse prikkel om schulden te beperken ! Risico op LT: Wat als rente stijgt? Dan hernieuwen schulden aan hogere rente?)*
2. Rentevoet: rentevoet op uitstaande schuld stijgt naarmate schuld stijgt wegens nood aan bijkomende aantrekkingskracht (tenzij aanpassing rentebeleid)
3. Belastingdruk volgende generatie: toekomstige generatie wordt bijkomend belast
4. Gevoeligheid: hoe meer schuld, hoe grote impact van externe evoluties die rentevoet beïnvloeden
5. Koekoekseffect: bestedingen van maatschappelijke noden worden verdrongen door rentebetalingen
6. Financieel verdringingseffect (crowding out): interessante voorwaarden trekken het spaargeld van investeringen in private sector (aandelenmarkt) naar overheid (schuldfinanciering)

7. Beleidsverdringingseffect: meer aandacht naar budgettaire dan naar maatschappelijk belang van projecten
8. Inkomensverdeling : intra-generatieel (belastingbetalers versus steuntrekkers) en inter-generatieel (latere generaties betalen voor eerdere schulden)
9. Algemene welvaart : vermoedelijk negatief verband tussen schuld en groei

grafiek: uitleggen van consolidatieproces is + wat betekent dit op macroniveau (of zo iets)...

1. geloofwaardige consolidatieprogramma's
 - a. dalende uitgaven en strictere begrotingsregels (zie Begrotingspact)
 - b. arbeidsparticipatie & -productiviteit stijgt = BBP stijgt
 - c. uitgaven van vergrijzing beperken via aanpassing zorg- en pensioensysteem (zie stabiliteitsprogramma)

Het proces dat een land aangaat om tot een vergelijkende begrotingsresultaten te komen. 60% schuld, 3% tekort. Dan moet men ook afspreken wat men onder staatschuld verstaat. Cf. sinds kort werd duidelijk dat daar ook de boekhouding van de semioverheidsbedrijven bij horen.

wat is effect van conjunctuur op begroting + hoe uitzuiveren

Hoe kan de conjunctuurcomponent van de begroting gemeten worden? Er zijn diverse benaderingen die gehanteerd worden door de EC en het Europees Stelsel van de Centrale Banken en de Europese Centrale Bank (ESCB).

De conjunctuur wordt geïndiceerd door de afwijking van de economische groei ten opzichte van zijn verwacht groeipad. Het verwacht groeipad is het "natuurlijke" groeipad. Een andere term hiervoor is de potentiële of verwachte groei. Deze groei van het BBP is de gemiddelde groei op lange termijn. De verwachte groei wordt in praktijk afgeleid op 2 manieren:

via statistische weg: wordt een trendlijn berekend, die dus het verloop van de groei in het verleden doortrekt naar de toekomst; in essentie gaat het hier om een voortschrijdend lange termijn gemiddelde

via de productiefunctiebenadering, waarbij de economische groei, zijnde de output, wordt gezien als het product van wijzigingen in de productiefactoren arbeid en kapitaal.

De conjunctuur is de afwijking van de economie van deze potentiële groei. Als de trendlijn voorspelt dat de economie "normaal" met 2% moet groeien en we stellen een economische groei van 3% vast dan is er een positieve afwijking, of dus positief conjunctuureffect vast te stellen. Deze afwijking die een maat is voor de conjunctuureffecten op de economie noemt men ook de "**output gap**". Groeit de economie sneller dan haar lange termijn gemiddelde, dan is sprake van gunstige conjunctuur of een positieve outputgap. Of nog: een negatieve outputgap wijst op een ongunstige conjunctuur.

Hoe wordt de begroting nu gezuiverd voor conjunctuureffecten? We focussen hier op de benadering van de ECB en de NBB. Zij gaan in tegenstelling tot de EC gedecomposeerd te werk₂: zij bepalen de conjuncturele component van verschillende ontvangstencategorieën en uitgaven-. Dit geeft de mogelijkheid om rekening te houden met een verschillende conjunctuurimpact per categorie (bvb. de economische groei zal met een andere snelheid de woningbouw beïnvloeden dan de overige consumptie) (Langenus, 2001).

Het proces vergt **2 stappen**:

1. Identificatie van de conjunctuurgevoelige componenten van de begroting
2. Inschatten van het effect van de conjunctuur op deze uitgaven en ontvangsten via de elasticiteit

